

# De gilden te Venlo

Eerste druk © 2022 Peter Keijsers/Fort Museum

Teksten: Peter Keijsers

Omslagafbeelding: Amsterdam Museum

ISBN: 9789403662497

Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm, internet of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteur en rechthebbende.

PETER KEIJSERS

DE GILDEN TE  
VENLO



# INHOUDSOPGAVE

<b>Inleiding</b>	<b>9</b>
<b>Wat is een gilde?</b>	<b>11</b>
Inleiding	11
Organisatie	12
<b>Geschiedenis van de gilden</b>	<b>15</b>
Inleiding	15
Kenmerken van een gilde	16
Gildeloos	17
Nadeel	17
Benoemingen	18
Impact op dagelijks leven	18
Einde van de gilden	19
<b>Handel en economie in het algemeen</b>	<b>21</b>
Voor de stadswording	21
Haven	22
Tolheffingen	23
Oppidum	24
Hochste Marckt	24
Handelscentrum	26
Andere heerlijke rechten	24
Handhaving van de marktpositie	30
Tussen 1543 en 1702	31
Verloren stad	33
De Venlose handel in de 18e eeuw	35
Venlo als geïsoleerde exclave (1715-1794)	35

<b>Chronologisch overzicht van de gilden</b>	<b>40</b>
Schippersgilde	41
Huurvaardersgilde	46
Lijndrijversgilde	50
Molenaarsgilde Sint-Sebastianus	57
Kremersgilde Sint-Nicolaas	61
Linnenweversgilde Sint-Severus	65
Wolweversgilde	65
Leerlooiers- en schoenmakersgilde	
Sint-Crispinus	66
Chirurgijngilde Sint-Cosmas Damianus	69
Kunstenaarsgilde Sint-Lucas	72
Brouwersgilde Sint-Rumoldus	72
Vleeshouwersgilde	75
Timmerlieden- en schrijnwerkersgilde	
Sint-Jozef	78
Zakkendragersgilde Sint-Appolonia	78
Bont- en pelswerkersgilde Sint-Balthasar	82
Snijders- of kleermakersgilde Sint-Anna	82
Bakkersgilde Sint-Severus	83
Smedengilde Sint-Eloy (sint-Eligius)	88
Zoutziedersgilde	91
Akkermansgilde	95
Karbindersgilde Sint-Cornelis	103
Adelborstengilde	104

<b>Overzicht van de gilden en hun jaartal van erkenning</b>	<b>108</b>
-------------------------------------------------------------	------------

<b>Bronvermelding</b>	<b>110</b>
Boeken en artikelen	110
Archieven	124

Websites	124
Media	124
<b>Afbeeldingenverantwoording</b>	<b>125</b>





# INLEIDING

Een paar steegjes in de binnenstad en een aantal straten in de wijk Genooi herinneren aan een roemrucht verleden dat Venlo op economisch gebied door de eeuwen heen heeft opgebouwd.

Voor een groot deel van de economie vanaf de middeleeuwen waren de gilden verantwoordelijk. Al vanaf het eerste jaar na de stadsverheffing werd gewag gemaakt van een van de belangrijkste gilden die Venlo gekend heeft: het schippersgilde.

De Maashandel is altijd een belangrijke aanjager voor de Venlose economie geweest. Het is dan ook niet verwonderlijk dat juist de schippers die in Venlo woonden als eerste een gilde oprichtten. Tot dit gilde behoorden ook de lijndrijvers en de huurvaarders.

Het tijdperk van de gilden in Venlo bestrijkt circa 450 jaar, van 1344 tot 1794. In dat jaar viel Venlo onder het Franse bewind van Napoleon Bonaparte. Zijn tijdperk luidde het einde van het feodale stelsel in, en daarmee ook het einde van de gilden die als aanjager van dat stelsel werd gezien. Slechts één van die gilden heeft de tand des tijds min of meer weten te doorstaan: het Akkermansgilde.

In dit boek zul je niet alleen kunnen lezen over het wel en wee van de gilden, maar vind je ook achtergrondinformatie en een historisch en maatschappelijk perspectief.

Helaas zijn de archieven niet (meer) volledig en zijn er veel onderliggende documenten en akten verloren gegaan, niet in de laatste plaats door het Franse bewind. Desondanks bevat het gemeentearchief nog legio documentatiemateriaal dat wel bewaard is gebleven.

De schrijver,

Peter Keijsers

# WAT IS EEN GILDE?

## Inleiding

Een gilde was vanaf de middeleeuwen tot aan de Napoleontische tijd voornamelijk een belangenorganisatie van mensen die hetzelfde ambacht uitoefenden. Gilden hebben in het grootste gedeelte van Europa tot de Napoleontische tijd bestaan. In Oost-Europese landen hebben zij langer bestaan.<sup>1)</sup>

In een gilde werden kennis en ervaring uitgewisseld en nieuwe leden werden opgeleid in het vak. Na een gedegen opleiding kon een leerling (de laagste 'rang') erkend worden als vakman met de titel gezel (middelste 'rang'), waarna hij kon doorgroeien tot meester (hoogste 'rang') door het afleggen van de gilde- of meesterproef. De periode van leerling duurde doorgaans twee of drie jaar. Daarna ontwikkelde hij zich als gezel onder toezicht van een meester onder wie hij meestal ook als leerling de kneepjes van het vak leerde. Hoe lang iemand gezel bleef was afhankelijk van de tijd dat hij nodig had om zich voor te bereiden op de meesterproef. Doorgaans duurde dit enkele jaren. De meester was verplicht om zijn pupil al zijn kennis bij te brengen. Een meester mocht slechts een beperkt aantal leerlingen of gezellen tegelijkertijd hebben, vooral uit concurrentie-overwegingen.

1) B. De Munck, P. Lourens & J. Lucassen, The establishment and distribution of craft guilds in the Low Countries, 1000-1800', in: M. Prak, C. Lis, J. Lucassen, H. Soly (eds), *Craft guilds in the early modern Low Countries: Work, power, and representation* (Aldershot, 2006), 32-73, esp. 67.

Er waren een paar uitzonderingen op het traject leerling-gezel-meester. Zo kon iemand zijn leven lang gezel blijven door allerlei oorzaken. Ofwel hij was niet ambitieus genoeg, of hij wist de meesterproef niet succesvol af te ronden. Ook bracht het meesterschap bepaalde vereisten voor de samenleving met zich mee, zoals voldoende financiële middelen om een winkel in te richten. Daarnaast moest een meester getrouwd zijn, anders dan een *vrijgezel*. Een winkel kon ook onder leiding staan van twee meesters. In dat geval was een van de twee dan opgeklommen van gezel tot meesterknecht, of heeft hij collegiale aansluiting gezocht bij een andere meester.

### **Organisatie**

De gilden hadden ook een bepaalde functie binnen de samenleving. Vooral bij geschillen tussen gildeleden onderling traden de gildemeesters op als scherprechters om tot een oplossing voor het probleem te komen. Als een lid van het gilde zich niet aan de regels hield, hadden alle leden hier last van. Wanneer de gilden de productiekosten naar beneden wilden brengen, moesten alle leden meewerken om de lonen van medewerkers te verlagen en wanneer de gilden hun reputatie hoog wilden houden, konden ze het zich niet veroorloven dat bepaalde leden kwalitatief slechte producten verkochten. Om deze reden bestonden er strenge regels bij de gilden.

Om de kwaliteit van de producten hoog te houden mocht iemand niet zomaar lid worden van een gilde.

Een jongen die een bepaald vak wilde uitvoeren ging op jonge leeftijd bij een gildemeester in de leer. Wanneer de meester de jongen geschikt vond werd hij na enige tijd benoemd tot gezel.<sup>2)</sup> De gezel werkte in loondienst voor de meester. Als de gezel goed genoeg was bevonden, kon deze na een periode, meestal tussen de vijf en negen jaar, een meesterproef afleggen. Hiermee kon de gezel bewijzen dat hij zijn vak beheerste. Pas wanneer de gezel hiervoor was geslaagd mocht hij zich meester noemen en mocht hij zijn eigen winkel beginnen.

Het proefstuk was in de gildebrieven vrij nauwkeurig omschreven.<sup>2)</sup> In sommige gevallen was het verplicht voor een ambachtsman om lid te zijn van een gilde en contributie te betalen, als hij een beroep uitoefende dat zijdelings met het betreffende gilde te maken had. Deze mensen werden aanwervingen of halve gildwinners genoemd. De contributie bevatte soms meer dan een geldelijke bijdrage. Zo waren sommige Venlose gildeleden verplicht om een brandemmer aan de stad beschikbaar te stellen, of andere zaken in natura aan te bieden aan zowel het gilde als de stad.

De organisatiestructuur van de gilden verschilde van gilde tot gilde. Vooral van grote succesvolle gilden is hun wijze van organisatie bekend omdat deze, in tegenstelling tot de kleine gilden, vaak documenten en geschriften bijhielden. De vergaderingen van een

2) J. R. Farr, *Hands of Honor: Artisans and their world in Dijon, 1550-1650* (Ithaca: Cornell UP, 1988);